



I

Dacă morții, în Lumea de Apoi, n-ar fi fost preocupați în întregime de intrigi privind înțietatea (*idem* Spiritele celeste: Tronurile ce se înghesuie care mai de care pentru a deveni Dominații etc.), răposatul domn Dandillot s-ar fi răsucit zdravăn în mormânt în acel octombrie 1927. De când se întorseseră de la Etretat, soția și fiica lui își dădeau osteneala să schimbe totul în casă, aproape totdeauna încălcând gusturile celui dispărut. Mai cu seamă camera și biroul lui doreau ele să fie înnoite: biroul acela în care, prinzîndu-și într-una din zile soția „atingîndu-i lucrurile“, domnul Dandillot îi spusese: „Aici, nu ești decît tolerată“. La trei luni de zile după căsătorie, doamna Dandillot tot nu-și despachetase lucrurile personale, spunîndu-și că n-o să rămînă acolo, că se va întoarce acasă la părinții ei; în ziua în care se hotărîse s-o facă, lucrurile acelea personale fuseseră mai curînd adăugate celor ale soțului, decît amestecate cu ele. Venise acum rîndul lucrurilor domnului Dandillot să fie scoase în afara obștii. Fuseseră puse pe foc pînă și dosarele lui sportive și fotografiile cu atleți (cu toate că doamna Dandillot nutrea față de sport o anume recunoștință, încredințată fiind că numai datorită culturii fizice moartea defunctului survenise cu zece ani mai devreme). Pe pereți, tapetul cenușiu și sobru fusese înlocuit cu unul roz, al cărui motiv era o pereche de

privighetori. Domnul Dandillot nu era credincios, așa că pe cămin se afla acum poza Fecioarei, căreia i se alăturaseră, „pentru a mai atenua din severitate“, un pastel reprezentând niște mimoze, un desen în cărbune înfățișând un cățel king-charles, opere ale doamnei Dandillot de pe vremea când era fată, și „ceva“ drăguț tăiat din revista *Illustration* și pus în ramă: *Delicii*: o femeie învăluită în muselină, semnată Domergue. La fel, numeroase imagini pioase cu inima lui Isus, cu urcarea Golgotei, alături de obiecte de la prima împărtașanie: Isus Hristos era cinstit peste tot în casa acestor oameni gata să practice căsătoria civilă, divorțul și avortul. Fără să mai vorbim de multe alte obiecte mai mult sau mai puțin infame, cadouri în cea mai mare parte, căci ai casei aveau atât de puțină personalitate, încât toate obiectele ce le fuseseră dăruite erau puse bine la vedere. Așa stăteau lucrurile cu „marele romancier catolic“ – e una din utilizările clasice ale bufoneriei literare franceze: zisul portret e transmis din generație în generație, ca și cel al „marelui istoric al lui Napoleon“; și unul, și celălalt în ramă mare, aurită –, prin urmare, „marele romancier catolic“, invitat în Maroc, mărturisește că n-are nici un chef de călătoria asta, dar că o să se ducă, deoarece îi sînt „foarte pe plac călătoriile plătite de alții“. Să faci ceva de care n-ai nici un chef, numai pentru că o faci pe daiboj, să utilizezi un obiect care nu-ți e pe plac, doar pentru că l-ai căpătat, și asta cînd e vorba de niște oameni avuți: semn caracteristic – ce nu înșală niciodată – al individului de proastă calitate.

Solange Dandillot se întorsese de la Genova cu sufletul rănit. Genova ar fi trebuit să fie un loc decisiv. Și ce fusese? Nimic. Iar el acum era la adăpost, și pentru cît timp? Un om care a încasat o lovitură urîță și ar avea nevoie să cugete la mii de lucruri urgente și importante se întîmplă

să-și facă de lucru cu orice, acolo, mașinal: ar fi în stare să coasă nasturi ori să lustruiască încălțări, numai să nu fie nevoit să gîndească. Așa făcea și Solange: aranja prin casă, „isprăvea“ de potrivit o rochie veche, cu mănușile puse, ca să-și cruțe mîinile (dar mai degrabă ca și cum ar fi voit să nu se atingă de lucrurile tatălui ei), agățîndu-se cu disperare de treburile acelea și complicîndu-le necrezut de mult, după cum pretinde geniul Evei; în același timp, meticuloasă, pedantă și dezordonată, după cerințele aceluiași geniu. În afară de faptul că aranjatul prin casă îi abătea gîndurile, încerca și acel soi de voluptate ce rezultă de pe urma faptului că aranjînd distrugi, vezi cum golul ia locul lucrurilor – o voluptate de ordin intelectual, pe cît îmi pare. Și cu ce furie aranja. Și aici! Și aici! Să isprăvim și cu cotlonul ăsta! Nimicînd sectoare întregi de vechituri cu patima unei căpetenii războinice care nimicește pîlcurile de dușmani. Iar seara, de încordare, avea cearcăne la ochi, ca după o noapte albă, dar cu o liniște a conștiinței pe care rareori o simți după săvîrșirea vreunui act de binefacere ori a vreunei îndatoriri înalte și aspre. La anumite femei, dereticatul prin casă e semn bun: înseamnă că, ieșind cu bine dintr-o criză, încep iarăși să țină la casa lor. La altele, dimpotrivă, e semn că vor să scape de conștiință, supunîndu-se unei munci îndobitocitoare. Solange se temea de ziua cînd totul avea să fie în bună ordine. Pentru a îndepărta ziua aceea și a-și face de lucru cît mai mult, a inventat nevoia de a lua tot felul de cumpărături de ici și colo; pleca de-acasă, se întorcea, pleca din nou: deși era și mai strînsă la pungă decît înainte de evenimentele din august, ca și cum ceva în ea s-ar fi chircit. În sfîrșit, fiind de natură negativă, întotdeauna dormise mult; acum însă ajunsese să se culce și să stingă lumina de la nouă seara. Așa stînd lucrurile, locul material pe care domnul Dandillot

îl ocupa în locuința lor se micșora întruna, pînă cînd, din tot ceea ce adunase omul acesta în jurul lui vreme de șaizeci de ani n-a mai rămas decît atît cît a încăput într-o lădiță ce-a fost dusă în pod, la fel cum dintr-un trup incinerat nu mai rămîne decît un pumn de cenușă. Dacă moartea năpădește viața, cum se spune, viața se răzbună și ea cu vîrf și îndesat.

Solange lua parte la opera asta de nimicire a tatălui ei cu multă inconștiență, dar și un pic conștientă. Restrîngînd în mod material urma tatălui ei, își dădea seama că, prin asta, o restrîngea și pe cea morală. Femeia vrea să-l diminueze pe bărbatul mort tot așa cum l-a diminuat pe cînd era în viață. Un bărbat a fost un spirit liber: întotdeauna se găsește o mamă, o soră, o soție care să se urce pe mormîntul lui, înverșunîndu-se a dovedi că acesta era „creștin fără s-o știc“.

Cînd Solange a primit prima scrisoare de la Costals, în care acesta se plîngea de vremea rea de la Genova, vorbea în termeni patetici despre singurătatea lui și, fără să spună anume că Solange îi lipsea, îi evoca prezența cu un dram de nostalgie, Solange a simțit ceva nemaiîntîlnit pînă atunci: a fost destul de mulțumită că el nu părea fericit. Era departe de-a bănuși că soarele strălucea puternic la Genova, iar Costals, împărțit între lucrurile lui și aventurile feminine, era fericit ca un pașă. Iar patetismul lui se explica prin aceea că, ghicindu-i nemulțumirea, nu voia să-l creadă fericit pe el. Și asta totodată din milă față de Solange, dar și pentru că adeseori proceda ca și ateniienii de pe vremuri, care aduceau sacrificii pe altarul Pizmei. I-a răspuns în cuvinte consolatoare, dar cu o nuanță de condescendență; pomenea ceva despre un „gust de cenușă în gură“; mila pe care bărbații o simt pentru femei are drept replică mila pe care femeile ar vrea s-o simtă față de ei. Costals a pufnit în rîs

cînd a citit locul acela comun de midinetă. Ceea ce simțea el în gură era gustul salivei domnișoarei Bevilacqua.

Solange se gîndea acum la el cu un strop de acreală. Avîntul îi fusese retezat, spontaneitatea și integritatea dorului ei se tulburaseră. În limbajul ei rudimentar ca totdeauna, pretindea că nu mai vrea „să se încreadă în aparențe“. A întîrziat anume cu două zile răspunsul: nu voia să pară prea grăbită... Poate și pentru faptul că, de cînd locuia singură cu mama ei, era ceva mai puțin curată moralmente. Bărbat, femeie, copil, te strici întotdeauna cînd trăiești numai în preajma femeilor.

Autorul se oprește aici... Descriindu-i pe mediocri, te apucă stenahoria pînă la urmă. „Și-acum, conă Baudoche, la bucătărie!“ așa exclama Barrès, excedat. Măcar dacă cele două femei Dandillot ar fi fost îndeajuns de aplecate spre mediocritate, ca să poți face din ele o caricatură. Dar iată că se sustrăgeau pînă și caricaturii; și-apoi, noi preferăm în locul caricaturii fotografia. Costals își spusese întotdeauna: o fată, pentru un scriitor, e mereu un subiect trist și jalnic! Sigur, trupul și fața ei, dacă sînt frumoase, la vîrsta asta se află la apogeu. Dar dincolo de ele!... „Pentru a le introduce în opera sa, vedeți la ce subterfugiu e silit să recurgă Shakespeare. Le reface. Le inventează. Se silește să viseze în legătură cu ele. E nevoie să visezi la o fată, pentru a fi cu puțință s-o introduci într-o operă poetică. Byron o mărturisește cît se poate de limpede.¹ Iar Beatrice a lui Dante întruchipează Teologia. Atunci cînd scriitorul

¹ „Totdeauna am disprețuit cu vîrf și îndesat femeile. Nu mi-am format cu ușurătate părerea asta despre ele, ci din experiență. Scrierile mele, ce-i drept, au tendința să preamărească sexul lor; imaginația totdeauna mi s-a complăcut în a le înveșmînta cu *frumosul ideal*. Dar nu am făcut decît să le desenez așa cum ar trebui să fie“ (în părerile culese de Medwyn). (n.a.)

nu transfigurează personajul fetei, îl ratează. Molière ratează personajele de fete tinere... Balzac de asemenea..."

Autorul nu a dorit s-o transfigureze pe domnișoara Dandillot. S-o fi ratat? Dar e croită după natură, în orice caz. Dacă îl plictisește pe cititor, înseamnă că autorul a reprodus-o cu fidelitate, de vreme ce era plictisitoare din naștere.

Într-o duminică de noiembrie, în timp ce se pregăteau amîndouă „să scape“ de liturghia de la ora unsprezece, doamna Dandillot își privi atent fiica:

- De ce te dai cu kilograme de pudră?
- Nu mai multă ca de obicei.
- Ba da, fetițo, uită-te-n oglindă, parc-ai fi un Pierrot.

Solange și-a șters pudra cu batista. Obrazul a continuat să-i fie livid. Doamna Dandillot s-a întunecat la față.

Peste cîteva zile, în timp ce se sprijinea în coate la masă, Solange a băgat de seamă că brățara de la ceas alunecase înspre cot cu vreo doi-trei centimetri mai mult decît de obicei. Abia atunci își explică senzația pe care-o avea de la o vreme că mîinile îi plutesc în mînuși. N-a spus nimic: îi era rușine. Dar, puțin mai tîrziu, doamna Dandillot a văzut limpede despre ce era vorba, așa că pe masa din sufragerie și-a făcut apariția un flacon cu sirop tonic. Căminul familiei Dandillot a devenit în felul ăsta și mai reprezentativ: în armoriile grăitoare ale burgheziei figurează o cutie de specialitate farmaceutică. (Au nevoie de un doctor ca să le spună să mînce mai puțin. Au nevoie de un doctor pentru „cura de tăcere“. Consultă doctorul dacă încep să facă burtă. Consultă doctorul dacă puștiul lor și-o freacă.) Solange și-a cumpărat și ruj. Și și-a schimbat pieptănătura, pentru că cea dinainte prea „o făcea“ fetiță, iar genul ăsta de fetiță, cu trăsăturile trase în

... îi dădea tot aerul unei fecioare, în timp ce pieptănătura nouă o făcea să semene cu o tînără femeie, iar o tînără femeie avea dreptul să nu mai fie chiar atît de proaspătă.

Scrisorile de la Costals continuau să sosească, două pe săptămînă, pline de tandrețe. „Dar, oare, e sincer?“ se întreba neofita noastră în materie de bănuieli. Îi era oarecum greu să răspundă la scrisorile acelea. Chiar și atunci cînd elanul din ea era în toi, și tot se exprima cu sîngăcie, darămite acum, cînd elanul dispăruse.

„Ai luat cu dumneata o întregă parte din ființa mea, un eu nu foarte vechi, pe care îl creaseși și care ocupa cea mai mare parte din mine, iar acum, absent fiind, lasă un mare gol...“ Era adevărat, dar mintea ei era tot cea de dinainte, ca să nu sfirșească printr-un pic de literatură: „... așa cum într-o casă, după ce copilul pleacă, părinții se pomenesc, seara, singuri“. Sau altă mostră: „Iepurele meu din pluș te așteaptă, veșnic același, cu butoni de cizmuliță în loc de ochi și cu o ureche care atîrnă ca o salcie plîngătoare“. Perfect, numai că la asta adăuga și cele ce urmează, invenție sadea, hărăzită, pe cît se pare, să facă să vibreze coarda sentimentală și latura de satir a lui Costals, totdeauna dispus să se emoționeze cînd își evoca ea copilăria: „L-am luat în brațe și l-am așezat pe perna mea, ca atunci cînd eram fetiță, nu-i tare mult de-atunci“. (Pînă la cincizeci de ani, orice femeie încearcă să dea impresia că nu-i decît o fetiță; nu există nici o femeie, din o sută, care să nu-i fi spus măcar o dată unui bărbat: „Știi doar că nu sînt decît o fetiță“.) La prima scrisoare de la Genova, Solange așteptase intenționat să răspundă, iar acum amîna răspunsul cu cîteva zile, deoarece lucrul ăsta era pentru ea aproape o corvoadă. Domnișoara Dandillot dezmința clișeuul cum că o femeie se atașează mai mult de un bărbat care a făcut-o să sufere, precum și clișeuul potrivit căruia o

femeie îi cere bărbatului iubit să-i cedeze în lucrurile mici, dar să-i reziste în cele mari. La drept vorbind, fiecare ființă are o anumită capacitate de-a iubi, de-a urî, de-a suferi, de-a face ceva conștiincios, de-a aștepta. Solange, la Genova, emisese cel mai bun talaz al iubirii ei. Iubire care acum se retrăgea pe nevăzute, ca marea.

Cum se explică atunci că în aceste condiții nu renunțase la planul ei? Să încercăm a da explicația. Era o fată care, pînă la douăzeci și trei de ani, dorise puțin și niciodată nu fusese în situația de a-și impune voința. Dar iată că acum voia ceva, și s-ar spune că toată această voință neîntrebuințată își adună forțele și atacă dintr-odată: ah! sînt o persoană fără voință! Ei bine, las' că vedem noi! Lipsa ei de dorință în toate cele își ia revanșa cu vîrf și îndesat. Pune tot atîta înverșunare în a se crampona de căsătorie pe cît de multă docilitate îi trebuie și pe cît de nevoită a fost să îndure procedee „imposibile“ pentru a-l reține pe bărbatul care e stăpînul sorții ei. S-a agățat din răspuțeri de ideea asta. Încăpăținarea nu-i chiar atît de departe de lipsa apatică a voinței: ființele cu voință slabă sînt la fel de greu de oprit pe cît au fost de greu de pornit. Și-apoi, mai e și himerismul femeiesc. Ce poate fi mai diferit, la pornire, decît Andrée Hacquebaut și Solange Dandillot? Și totuși, amîndouă ajung să se asemene într-o privință: în credința lor că îndărătnicia învinge totul. Asta pentru că încăpăținarea este opoziția oarbă și grosolană a eului la o realitate pe care nu e în stare s-o măsoare; iar opoziția asta e treabă femeiască. Se vorbește despre maladiile voinței. Și voința, uneori, poate fi o maladie.

În sfîrșit, dincolo de toate argumentele astea, înverșunarea acestor două femei în a voi ceva care se vedea limpede cît de hazardant era rămîne de neînțeles. Dar de ce-am mai scrie romane, dacă nu pentru a-i arăta pe adulți

asa cum sînt ei (și așa cum îi văd copiii), adică arbitrar și de neînțeles? Intrigile la care recurg femeile pentru a căsători sau a se căsători sînt de obicei rodul interesului, al ambiției etc..., dar pot fi, foarte simplu, și rodul prostiei; poate că așa stăteau lucrurile și în cazul de față. Dar ce trădare față de viață, să dorești cu orice preț o căsătorie lipsită de dragoste!

Solange nu suferea din cauză că fusese lovită în iubirea ei, ci pentru că suportase un eșec, ca și din cauza incertitudinii, de pe urma căreia femeile suferă mult mai mult decît bărbații. Dezamăgirea ei căpăta uneori o flacără de agresivitate oarecum vicleană: taurul e periculos mai cu seamă la sfîrșitul luptei, cînd a fost rănit. În ziua în care Costals i-a trimis o scrisoare entuziastă despre frumusețea italiencelor (în vremea cînd această frumusețe se veștejea), Solange s-a simțit frustrată că nu are și ea o viață privată, un trecut care să-i poată sluji drept armă împotriva lui. Și cum citise un articol neplăcut despre omul nostru, i-l trimise cu deliciu. Simțea nevoia în același timp să-l rețină și să-l pedepsească.

La jumătatea lui noiembrie, Costals își anunța întoarcerea, pe 25. În scrisoarea următoare, își amîna sosirea, fără să precizeze data. Solange primi scrisoarea liniștit, dar puțin mai apoi, zărind mașina de scris, îi veniră lacrimile-n ochi: era indispusă în perioada aceea, iar imaginația ei devenea cu atît mai sensibilă, ca la acei oameni din popor care se apucă de făcut versuri atunci cînd sînt bolnavi. Mașina de scris fusese cumpărată cu trei luni în urmă. Convinsă că va „bate“ manuscrisele lui Costals cînd îi va fi soție, voise să învețe dactilografia.

Cînd se întorsese de la Genova, azvîrlise mașina într-un colț.